

vestingroute leper

DE IEPERSE VESTINGEN

De vestingen van Ieper horen tot de best bewaarde van ons land. Ze ontstonden zowat tien eeuwen geleden. Ieper ontwikkelde zich als woonkern uit een versterkte herenhoeve langs de bevaarbare Ieperlee. Vanaf de 14de eeuw nam de actieve bevolking razendsnel toe. Ieper werd de meest succesvolle lakenstad van Vlaanderen, het Ieperse laken werd over heel Europa verhandeld.

De eerste vestingen bestonden uit grachten en oopgeworpen aardn bermen, bezet met palissades (houten staken). De stadspoorten waren gebouwd uit rode ijzerzandsteen, afkomstig van de West-Vlaamse heuvels. Eind 14de eeuw werden de stadswallen versterkt met stenen muren en stevige torens.

Vanaf 1678 liet de Franse vestingingenieur Vauban de vestingen ombouwen tot een enorm complex van wallen en muren, brede grachten, eilandn, voorversterkingen en moerasgebieden. De Ieperse vestingen werden groter dan de stad zelf die ze moesten beschermen. Na periodes van aanval en herstel in de tweede helft 18de eeuw, ondergingen de vestingen een volledige renovatie onder het Nederlandse bewind (1815-1830).

In 1853 schafte de Belgische regering de militaire functie van de vestingen af. Alle voorversterkingen werden gesloopt en vele grachten opgevuuld. Van de hoofdwal verdwenen enkel het noordelijke en noordwestelijke deel. Vanaf 1860 werd het overgeblijven vestinglandschap omgevormd tot het schitterende parkgebied van 40 hectare dat we vandaag nog kennen.

De vestingen vormen nu een groenblauwe kruis van natuurlijke parken en grachten rondom de historische binnestad. Er ontwikkelde zich bijzondere biotopen, even gevarieerd als het vestinglandschap zelf. Infopanelen informeren over de planten en dieren die leven op de vestingmuren, in de brede grachten en de oevers, de graslanden en houtkanten. Precies die combinatie van een authentiek gebieden historisch omgeving met een natuurrijk parklandschap maken de Ieperse Vestingen zo uniek.

VIJF INSTAPPUNTEN

Je kan de Vestingroute aanvangen via vijf instappunten: vijf bijzondere sites, telkens met gratis parking in de omgeving.

A De Poternebrug langs de Leopold III-laan, verbindt de hoge wal over de Kasteelgracht met het Hoornwerkpark. Vrije randparking langs de Leopold III-laan.

B De Rissepoort is het zuidelijke hoogtepunt op de Vestingroute, letterlijk en figuurlijk. Van hieruit bereik je vlot de Verdronken Weide. Vrije randparking Rissepoort en Oudstrijderslaan.

C Vanuit de Esplanade, nabij het Kruitmagazijn, ontdek je zowel de hoge wal langs de Boterplas als de stadsontwikkeling op de verdwenen vestingen. Vrije randparking Esplanade, Colerplein of Oudstrijderslaan.

D De Lage Wiefjesgracht bij kruitpunt Masscheleinlaan/Plumerlaan/Minneplein vormt de verrassende overgang van de verdwenen vestingen naar de Kasteelgracht. Vrije parking Minneplein.

E Langs het gewezen openluchtzwembad wandel je op een hellend pad naar de prachtige vestingwal langs de Kasteelgracht. Vrij parkeren langs de Basculeraat en Hoge Wiefjesgracht.

DE VESTINGROUTE

De vestingroute ontsluit de mooiste plekjes op de vestingen rondom de volledige stadstrand, van hoog op de wallen tot laag langs de grachten. De route verkent ook de verdwenen vestingen in het noorden en het noordwesten van de stad.

Je kan de wandeling starten via vijf instappunten (zie wandelkaart). De infopanelen langs de route vertellen over de 10 eeuwen geschiedenis van het vestinglandschap en haar typerende natuur. De route is in totaal 4,5 km lang, goed voor 2 uur wandelplezier. Je kan ook een deel van de route verkennen, of je kan de route uitbreiden met drie prachtige deelgebieden: het **Ketelkwaad** en **Hamiltonpark** ten westen van de **Majoorgracht**, het oostelijk gelegen **Hoornwerkpark** en de **Verdronken Weide** ten zuiden van de stad.

Deze wandelfolder beschrijft de route steeds in wijzerzin, vanuit de instappunten. De Grote Markt en de Lakenhallen, met het bezoekerscentrum en dienst voor toerisme, het In Flanders Fields Museum en het Yper Museum, bevinden zich steeds op minder dan 500 meter afstand. De route is toegankelijk voor rolstoelen en kinderwagens. De (vaak ondergrondse) ruimtes en gebouwen kunnen alleen bezocht worden onder begeleiding van een gids: Kruitmagazijn, Leeuwentoren, Poortwachtershuis, Saskamer en overwelfde Ieperlee, IIskelder, ... Alle info hierover bij Toerisme Ieper.

RONDLEIDINGEN

Een rondleiding met een gids is beslist een aanrader. Groepen kunnen een rondleiding aanvragen bij Toerisme Ieper, minstens een week vooraf. Maximaal 25 personen per gids. Basistarief is 70 euro/gids voor twee uur.

De rondleidingen met gids starten meestal aan het onthaalcentrum De Kazematten achter de Sint-Jacobskerk.

INFO & RESERVATIE

Toerisme Ieper | Lakenhallen
Grote Markt 34 | 8900 Ieper
tel. 057 239 220 | toerisme@ieper.be
www.toerisme-ieper.be

VREDESSTAD

Toerisme

VREDESSTAD

Toerisme

WWW.TOERISME-IEPER.BE

INSTAPPUNT OPENLUCHTZWEMBAD

(TOT POTERNEBRUG: 0,95 KM)

Het meest vooruitstekende punt van het bastion van Bastion, Sallant, Cavalier, (TOT POTERNEBRUG: 0,95 KM)

De Menenpoort is het belangrijkste Britse herdenkingsmonument voor de Eerste Wereldoorlog in ons land. De poort is gebouwd op de plek van de 18de-eeuwse Antwerpenpoort, afgebroken rond 1853. Vier jaar lang trokken de Britse troepen doorheen deze plek van Ieper naar het front. In de muren werden de namen van 54.896 militairen gebeteld die vóór 15 augustus 1917 gesneuveld zijn, maar geen gekend graf hebben. De Menenpoort werd in 1927 ingehuldigd. Elke avond wordt er om 20u de Last Post geblazen.

MENENPOORT

VERFUIN

In de verfuin worden planten gekweekt die eeuwenlang gebruikt werden voor het verven van het Ieperse laken. In de plantenkuisen vind je achtereenvolgens (vanaf de Menenpoort): verfkamille (geel tot oranje uiteinde takken), osselroze (rood tot roze, uit de wortel de bloemen), verfbrem (geel tot oranje, uit de bloem- teis), kaardenbol (geen verflant, werd gebruikt voor meekrap (feirood, uit de wortelstok), wede (blauw, uit de bladeren), wouw (feigeel, uit de gehele plant). Pas tegen het einde van de 19de eeuw werden verflanten vervaangen door chemische kleurstoffen.

ONTHAALCENTRUM DE KAZEMATTEN

Voorbij de verfuin kan je via een stiele trap afdalen naar het Onthaalcentrum en Brasserie De Kazematten. Achter de Sint-Jacobskerk liggen vijf aaneengesloten ondergrondse vestingruimtes (kazematten of souterrains). In deze ruimtes was de Krijgsbakkerij gevestigd, waar de militairen hun dagelijkse rantsoen brood konden krijgen. Rond 2010 werden de ruimtes gerestaureerd en ingericht tot Onthaalcentrum. De Kazematten, met een gezellige Brasserie waar je strekebieren en een lekkere snack kan genieten. In het vrij toegankelijke infocentrum vind je infopanelen, een

IISKELDER

De ijskelder (17de eeuw) was een soort publieke diepvriezer. De diep ingegraven kelder is geïsoleerd met een dubbele baksteenmuur en aan de bovenzijde is de afgedekt met aarde en bomen. De kelder werd 's winters gevuld met ijsblokken uit de vestinggracht. Bovenop het ijs strof gelegd. Naast het bewaren van voedsel, werd ijs vooral gebruikt voor medische toepassingen (vb pijnstillend en ontzwellend). De ijskelder werd vooral gebruikt door de godshuizen of gasthuizen en de hospitalen. Dit monument is enkel onder gidsbegeleiding te bezoeken.

HET HOORNWERKPAK

Langs de oostzijde van de Poternebrug en de Leopold III-laan ligt het verrassende Hoornwerkpark. Dit gearceerde parklandschap (8 ha) werd ingericht op een helling langs de stads-esplanade. Het park, opengesteld in 1899, werd een boeiend, natuurlijk landschap met hekken en bosjes, grasvelden en bloemenrijke hooilanden, een boomgaard en poelen waar kikkers en salamanders thuis zijn. Hier kan je de koekeuken horen, met uitzicht op de bellfortoren! Het Hoornwerkpark is niet toegankelijk voor rolstoelen.

INSTAPPUNT POTERNEBRUG

(TOT RISSEPOORT: 1 KM)

Steek vanuit de Leopold III-laan de Poternebrug over naar de hoge vestingmuur. Niet voor de poternegang doorheen de muur en de wal, stap je rechtsaf langs de muur, op de passerelle over het water, naar de Poterne. Zo kom je meteen op de hoge wal. Je wandelt linksaf op het pad.

BASTION, TENAILLE, POTERNE

Vauban bouwde de Ieperse vestingmuren om tot een gebastioneerde vesting. Bastions zijn vooruitspn-gebasteioneerde vesting. Bastions zijn vooruitspn-gebasteioneerde vesting. Bastions zijn vooruitspn-gebasteioneerde vesting.

KLEIN GLASKRUIJ EN MUURVOLIEN

Op de vestingmuren langs de passerelle groeien typische muurplanten. De meest talrijke soort is hier het klein glaskruij. Deze kalkminnende plant komt oorspronkelijk uit Zuid-Europa en vond op de traditionele kalkrijke mortel een geschikte groeiplaats. Op het bastion aan de andere kant van de poternebrug groeien honderden planten muurvolier, die in de lente prachtig geel bloeien. Deze zeldzame muurplant kon gered worden tijdens de restauratiewerken van 1991/1992.

CAVALIER OF SCHIJKAT

Zo heet de vrijstaande, hoge opstelplaats voor geschut boven op de wal. Hier bestaat die uit een de cavalier of kat stond het zware geschut waarmee de verhoogde aarden platform boven op het bastion. Op

IEPERSE VESTINGROUTE · WERVEN TUSSEN STENEN, GROEN EN WATER

de vijand frontaal bestookt werd. Onder deze cavalier, in de aarden wal van het bastion, bevinden zich drie souterrains of kazematten: grote bomvrije ruimtes die gebruikt werden als kazerne, slaapzaal, opslagplaats van wapenplaats. De leperse souterrains bleven intact bewaard.

1 KAZEMATTEN HOUTEN PAARD

In de drie ondergrondse souterrains van het Houten Paard (met elkaar verbonden gangen van 30 meter lang en 6 meter breed) kwamen de leperlingen schuilen tijdens de beide wereldoorlogen. Tijdens de Eerste Wereldoorlog werden ze door de Britse troepen ingericht als commandopost, hospitaal, drukkerij, school- en slaapplek. Deze souterrains of kazematten zijn genoemd naar het 'houten paard', een eeuwenoud foltertuing voor militairen die zich hadden misdragen.

2 BROUWERIJ DE KAZEMATTEN

Sinds 2014 is de kleinschalige stadsbrouwerij 'De Kazematten' gevestigd in deze souterrains. Hier worden leperse streekbieren gebrouwen: Wipers Times 14, Wipers Times 18 en Grottenbier. Mits reservatie kunnen groepen de brouwerij bezoeken en de bieren degusteren. Info en reserveren: Houten Paard 1, 8900 Leper, info@kazematten.be, tel. 057 388 021. Elke zaterdagmiddag Nederlandstalige rondleidingen om 15u en 17u. Engelstalige rondleiding om 16u.

3 RIJSELPOORT

Dit is de enige stadspoort waarvan originele 14de-eeuwse ruimtes bewaard bleven: het poortwachtershuis (oostkant) en de saskamers (westkant). Vanuit de saskamers werd, nog tot eind de vorige eeuw, de waterhuishouding van zowel de Majoorgracht als de leperlee geregeld via schotbalken. In

het poortwachtershuis verbleven de poortwachter en zijn militie. Al wie de stad in of uitkwam werd streng gecontroleerd, wie koopwaar meevoerde, moest cijns (belasting) betalen. Tijdens de Eerste Wereldoorlog bevond zich hier de commandopost van Maarschalk Plumer.

4 INSTAPPUNT RIJSELPOORT (TOT ESPLANADE: 1,2 KM)

5 BRITSE BEGRAAFPLAATS

Op de hellende oevers nabij de Rijselpoort ligt een kleine Britse militaire begraafplaats uit de Eerste Wereldoorlog, Ramparts War Cemetery. Er rusten 197 militairen: 158 Britten, 10 Canadezen, 11 Australiërs, 14 Nieuw-Zeelanders, onder wie tien Maori. De meeste stierven tijdens hun overbrenging van het front naar de hospitalen in de stad en werden hier begraven.

6 MAJOORGRACHT

'Majoorgracht' is de wat misplaatste vertaling van de Franse naam 'Fossé Majeur', de 'Grote Gracht'. Het is de enige vestinggracht die haar oorspronkelijke structuur behield zoals Vauban ze rond 1680 ontworpen had. In de brede hoeken liet Vauban twee eilanden aanleggen als voorversterking. Beide worden nu met rust gelaten als natuurgebied. Het derde eiland, met brasserie-restaurant Pacific Eiland, dateert uit de Spaanse periode (rond 1640). Op het water en langs de oevers kan je hier mooie vogels waarnemen: blauwe reiger, fuut, aalscholver, meerkoet, waterhoen en wilde eend. Met wat geluk betrap je de oeverloper of de schitterende ijsvogel, die vaak nabij de eilanden vertoert.

7 LEEUWENTOREN EN PREDIKHERENTOREN

De Leeuwentoren en de Predikherentoren maken deel uit van de 14de-eeuwse vestingen. In de Franse tijd werden de torens verlaagd en omgebouwd als geschutplatform. De Leeuwentoren dankt zijn naam aan zijn stevigheid: de muren zijn 2,4 meter dik. Een gemetselde tunnelgang door de aarden wal verbindt de toren met de binnenstad. Onderaan de smalle boogschuttervensters werd een ronde opening gemaakt om er de eerste primitieve kanonbuizen te plaatsen. De Predikherentoren is genoemd naar het (verdwenen) Predikherenklooster dat hier tegen de vestingen aan lag.

8 BELLEPOORT · TEMPELPOORT

Vauban bouwde de Bellepoort in 1683, als één van de vier stadspoorten eind de 17de eeuw. Bij de toegang lag een ophaalbrug en daarachter een bespijkerde poort. De Bellepoort verving de 13de-eeuwse Tempelpoort die meer noordelijk lag, op de huidige doorsteek naar het postgebouw en de binnenstad. De Bellepoort werd pas in 1896 afgebroken, omdat ze minder belangrijk was voor het doorgaand verkeer. Tot 1865 moest men er nog 'cijns' betalen om koopwaar naar of buiten de stad te voeren.

9 BOTERPLAS

Ten westen van de stadsmuren lagen in de 17de en 18de eeuw uitgestrekte moerassen en voorversterkingen: de hoornwerken van Belle en van Elverdinge. Gedurende de tweede helft van de 18de eeuw werden ze verwaarloosd en raakten in onbruik, maar tussen 1815 en 1830 liet de Nederlandse overheid de hoornwerken herstellen. Na de definitieve demping van muren, grachten en wallen vanaf 1853, kwam hier ruimte vrij voor het spoorstation en nieuwe stadsontwikkeling.

10 ESPLANADE EN KRUITMAGAZIJN

De Esplanade ontstond als open ruimte tussen de 14de-eeuwse vestingmuren en de nieuwe stadswal van Vauban (rond 1680). Het plein diende voor militaire parades en de bouw van een kruitmagazijn. Men kon er 75.000 kilo buskruit in opslaan. De muren van het gebouw zijn 2,5 tot 3 meter dik. Tussen het dak en het tongewelf werd een buffer van leemaarde aangebracht om granaatinslagen te dempen. Dit kruitmagazijn werd in 1817 door het Nederlandse leger herbouwd op de fundamenten van het oorspronkelijke Franse gebouw. Het hield stand tijdens de Eerste Wereldoorlog en werd op historisch correcte wijze gerestaureerd in 1987. Dit beschermd monument valt enkel te bezoeken onder begeleiding van een gids.

11 INSTAPPUNT ESPLANADE (TOT LAGE WIELTJESGRACHT: 1,35 KM)

12 VESTING WORDT SPOORCELOS

In 1853 werd de vestingomgeving doorbroken om het nieuwe spoorwegstation te kunnen bereiken. Het station werd gebouwd op de 'vaste grond' van een voorversterking nabij de Boterplas. De spoorweg verloor leper uit zijn isolement en zorgde voor wat economische ontwikkeling. Op de gedempte vestinggracht werd een openbaar park aangelegd, als fleurig onthaal voor de reizigers. Rondom het park rezen hotels, cafés en winkels op. De fontein in het park werd na de Eerste Wereldoorlog geschenken door de Franse kuststad Le Touquet, waar het leperse stadsbestuur tijdens de oorlog een schuilplaats had gevonden.

13 BOULEVARD EN HERENHUIZEN

Door het slopen en dempen van de vestingen in het noordwesten, kwam er heel wat ruimte vrij. De stad koos voor de ontwikkeling van nieuw woongebied, vanaf de Boterplas tot aan de Elverdingestraat. De ligging aan de rand van de stad nabij het nieuwe station, lokte kapitaalcrachtige bouwheren aan. De Boulevard Malou en het Colaertplein werden de chicste woonbuurt van de stad, met bomenrijen langs de brede laan. Na de oorlog werden de huizen hersteld in dezelfde eclectische bouwstijl.

14 DE VERDWENEN ELVERDINGEPOORT

Deze stadspoort ontstond begin de 13de eeuw, maar werd rond 1633, samen met de Boezingepoort, door de Spanjaarden dichtgemetseld. Ieper was één grote soldatenstad geworden en de bestuurders wilden een strengere controle op alle verkeer. Wie naar Boezingepoort, Elverdinge of richting Veurne wilde, kon de stad enkel nog verlaten via de Diksmuidepoort. Tot rond 1860 dienden de afgesloten poortruimtes als opslagmagazijn voor het leger.

15 GEVANGENIS, BARBELHOF, MINNEPLEIN

Het noordwestelijke deel van de vrijgekomen vestingruimtes werd gebruikt voor de bouw van een nieuwe, 'moderne' gevangenis naar Engels model. Na de oorlog werd de gevangenis naar het originele model herbouwd. Op de huidige campus van het Gemeenschapsonderwijs lag er tussen de 14de-eeuwse vestingen en de Vaubanvesting een open ruimte: het 'Barbelhof' (Barbel is variatie voor Sint-Barbara), een oefenplein voor de schuttersgilden. Onder Nederlands bewind (1815-1830) werd het plein vergroot doordat de noordelijke vestingwal tijdens renovatiewerken was opgeschoven. De ruimte werd een militair oefenplein: 'Plaine d'Armes'. De leperlingen maakten er spottend 'Plaine d'Amour' of 'Minneplein' van. Toen de bevolking vanaf 1919 naar de vernielde stad terugkeerde, bouwde men op dit Minneplein een barakkendorp. Rond 1950 kreeg het open plein een nieuwe bestemming als Koninklijk Atheneum, de huidige Gemeenschapsschool, en voetbalveld.

16 DE EERSTE DRINKWATERVOORZIENINGEN

Aan het eind van de 19de eeuw kreeg leper een moderne drinkwatervoorziening. Op de gedempte vestingronden bij de vroegere Elverdingepoort werd een filterinstallatie gebouwd met een reservoir, een stoompomp en een watertoren. Een netwerk van gietijzeren buizen verdeelde het water in de stad. Tijdens de Eerste Wereldoorlog werd de ruimte ingenomen door de Britse begraafplaats Ypres Reservoir Cemetery. Tussen 1924 en 1926 werden twee nieuwe drinkwaterzuiveringstations in gebruik genomen nabij de leperse stadsvijvers Zillebekevijver en Dikkebusvijver.

17 INSTAPPUNT LAGE WIELTJESGRACHT (TOT OPENLUCHTZWEMBAD: 0,67 KM)

18 SLACHTHUIS EN WIELTJESGRACHTEN

Tussen 1853 en 1860 werden de muren en wallen langs de noordkant volledig gesloopt. In 1860-'62 werd een stedelijk slachthuis opgetrokken op de site van de gesloopte Boezingepoort, aan de noordzijde van de Veemarkt. Na de Eerste Wereldoorlog werd het slachthuis heropgebouwd. In 1986-1988 werd het gesloten en gesloopt, op de directeurswoning na. De site werd omgevormd tot een hotel-restaurant. De brede vestinggracht werd gedeeltelijk gedempt en herleid tot een smalle gracht, zodat het vestingwater tot aan de leperlee kon doorvloeien. Zo ontstonden de beide Wieltjesgrachten aan weerszijden van de Diksmuidestraat. De bermen werden naar aloude traditie beplant met notelaars, de leperlingen 'sloegen' hier de walnoten uit de bomen.

19 DE IEPERLEE

De leperlee bleef tot rond 1600 bevaarbaar tot in de binnenstad. Al vanaf de 17de eeuw werd ze gedeeltelijk overwelfd, een proces dat liep tot eind de 19de eeuw. Via de wandelbrochure "Op stap 'op' de leperlee" ontdek je deze overwelfde stadsvijver. Achter het muurtje langs de Weverijstraat komt de rivier weer bovengronds. Van daar loopt de bedding naar het kanaal leper-IJzer.

20 DIKSMUIDEPOORT EN DE NEERSTAD

Op deze plaats stond het grote complex van de Diksmuidepoort. Via een tunnel kwam men in de 'Bas-seville' of Neerstad terecht, de militaire versterking rond de haven op het kanaal leper-IJzer. Nadat alle verdedigingswerken gesloopt waren, bouwde men er een gasfabriek en een metaalfabriek, die tussen 1930 en 1960 uitgroeide tot het belangrijkste leperse bedrijf. Picanôl. Begin de 21ste eeuw werd het verlaten fabriekscomplex omgebouwd tot campus de Neerstad, met onder meer de stedelijke bibliotheek, archief en kunstacademie.

21 ZORGFUNCTIES LANGS DE STADSRAND

Vlakbij ligt het huidige Woon- en Zorgcentrum "Huize Wieltjesgracht" op het terrein van het vroegere Onze-Lieve-Vrouwziekenhuis. Dit 'hospitaal' stond voor de Eerste Wereldoorlog op de Grote Markt, waar nu het gerechtgebouw staat, maar verhuisde na de oorlog naar deze plaats. Na de verbouwing tot zorgcentrum bleef de mooie, neoclassicistische voorgevel bewaard. Deze plaats was altijd al verbonden met de zorg voor zieken en hulpbehoevenden. In de middeleeuwen bevond zich hier het ruime klooster van de Franciscanen. Vanaf 1850 werd er een "Krankzinnigen-gesticht" gebouwd, in die tijd een grote vernieuwing.

22 HET VOORMALIGE OPENLUCHTZWEMBAD

Op het rond punt stond de Torhoutpoort, waar de eeuwenoude weg naar Torhout en Brugge doorheen liep. Aan het einde van de Kasteelgracht ligt het voormalige openluchtzwembad. Dit zwembad was in gebruik tot 2001. Vele generaties leperlingen leerden er zwemmen en genoten er van de zomer. De eerste versie van het zwembad ontstond in 1885 als zwembad voor het leger. Voor vele militairen betekende een zwembad ook hun enige vakantie. In 1928 werd een totaal nieuw zwembad gebouwd, voorzien van een betonnen bassin en kleedhokjes. De zwemkom werd in 1937 verbouwd tot een Olympische zwembad van 50 meter. In 2001 werd het om hygiënische en financiële redenen gesloten.

